

ОБЩИНА СОЗОПОЛ

Местоположение: в южната част на Бургаския залив, в полите на Странджа

Граници: на север с община Бургас, на запад с община Средец, на юг с община Малко Търново, на югоизток с община Приморско и на изток с Черно море

Площ: 530 км²

Административен център: гр. Созопол

Административна принадлежност: област Бургас

Населени места: 12 – 2 града и 10 села. Девет от тях, намиращи се предимно в южните райони на общината, попадат в Странджа или в североизточните ѝ периферни части

Население: 13 318 жители

Град Созопол

Геогр. ширина: 42.41667N

Геогр. дължина: 27.7E

e-mail: obshtina@sozopol.bg

www.sozopol.bg

Намира се на 34 км от Бургас и на 6 км от ваканционно селище Дюни, върху живописен скалист полуостров. Града и част от околностите му са дъгообразно обградени от Медни рид – разклонение на рида Босна. Името Медни рид подсказва голямото икономическо значение на многобройните рудници, разработени тук от траките през второто хилядолетие преди Христа. През XIII – XII в. пр.Хр. те изграждат по високите му части отбранителна линия от крепости.

Созопол е най-старият град на българското черноморско крайбрежие. Изгражданата през вековете градска структура разкрива етапите на развитие на човешки цивилизации, носи белезите на унаследени културни напластявания и приемственост и превръща Созопол в истински град-музей.

Първото селище тук възниква в края на VI в. пр. Хр. и датира от епохата на късния неолит. Подводните проучвания в акваторията на съвременното пристанище разкриват останки на потънало селище от късния халколит и раннобронзовата епоха в края на V хил. и началото на III хил. пр. Хр. Открити са керамични съдове, каменни и костени оръдия на труда.

Градът е основан през 610 г. пр.Хр. като елинска колония от милетски гърци с името Аполония Понтика. Името вероятно е избрано от преселниците от йониските полиси Милет и Фокея при подготовката на експедицията им. Освен че моряците са водени от волята на делфийската жрица Пития, техният стремеж е с благоволенieto на нейния повелител бог Аполон да достигнат добри брегове. В началото на V в. пр. Хр. аполонийци издигат в градския му храм колосална бронзова статуя на Аполон Лечител, изваяна от прочутия скулптор Каламис.

За древното корабоплаване в созополския залив свидетелстват многобройните каменни котви и щокове* от II – I хил. пр. Хр. Градът израства преди всичко като търговски и транзитно-пристанищен център. Поддържа активни политически и търговски връзки с големите центрове на Елада – Милет, Атина, Коринт, Хераклея Понтийска, островите

Родос, Хиос, Лесбос и др. Търговското му влияние в Тракия се основава на съюз с владетелите на Одриското царство, възникнало през V в. пр.Хр. Богатият град става център на високо развито изкуство. Съвременниците му го наричат Аполония Магна (Велика Аполония). През 72 г. пр. Хр. е завладян и ограбен от римляните, а крепостната стена е разрушена. През IV в. Созопол отново е в подем и е известен с името Созополис – град на спасението.

Традиционно византийски град, едва през 812 г. при кан Крум Созопол е включен за кратко в пределите на българската държава.

От периода XVIII – XIX век са запазени църкви и повече от 180 възрожденски къщи, които създават неповторим архитектурен облик на днешния Созопол. Старинните икони и великолепните дърворезбени иконостаси представят постиженията на художествените занаяти от това време.

През 1965 г. Старият град на Созопол е обявен за архитектурно-исторически резерват. Символ и емблема на Созопол е котвата – неизменен знак върху монетите, които Аполония сече още от края на VI в. пр.Хр.

*Щок – Каменна напречна греда в горната част на двурогите котви, която има предназначение да обърне към дъното един от роговете на котвата.

Културно-исторически забележителности

- **Археологическият музей** е създаден през 1978 г. Представя древната история на Созопол и района с материали от праисторията, античността и средновековието – свидетелства за материалната и духовна култура на населението, обитавало територията от V – IV хил.пр.Хр. до XVII в. Експонирани са материали, свързани с древната металургия, търговия и корабоплаване, произведения на античното и средновековно занаятчийство. Интересна е колекцията от 120 цели амфори.

**Музеят е включен под № 8 в списъка на 100-те национални туристически обекта.
Адрес: пл. „Хан Крум” 2 , тел.: 0550/ 22 226**

- **Архитектурно-историческият комплекс „Южна крепостна стена и кула”** съчетава елементи от различни епохи – древен кладенец (IV – III в. пр. Хр.); част от ранновизантийска стопанска сграда от V – VI век, в която е представена музейна сбирка; средновековна крепостна стена и кула и прилежащи стопански постройки; изложбена зала за съвременна живопис, скулптура и камерни концерти; реставрирана традиционна къща – архитектурен паметник от XVIII-XIX в. Адрес: ул. „Милет” 50, тел.: 0550/ 22 267, f_sozopol@yahoo.com

- **Некрополи на античната Аполония Понтика**

- в м. „Калфата” – на около 2,5 км южно от Стария град;

- в “Морската градина”;

- в м. Харманите;

- в м. Буджака – откритите при спасителните археологически разкопки материали датират некропола към V – III в. пр.Хр.

- **Средновековен християнски комплекс** – разположен е в центъра на града, северно от църквата „Св. Георги Победоносец”, между улиците „Аполония” и „Св. Св. Кирил и Методий”. Установени са три строителни периода:

- XI век с класически базиликален план;

- края на XI до края на XIV в. – с реконструкция на базиликалния план в кръстокуполен;

- края на XIV началото на XVII в. – с преустройство, свързано с нападението на Созопол през 1366 година от Амадей Савойски и установяване на Созополската епископия.

В края на XVII в. комплексът е унищожен от турската власт под предлог, че в него се укриват пирати;

- **Църквата „Св. Богородица”** (XV в.) е паметник на културата с национално значение. Дълбоко вкопана в земята, тя се намира в Стария град, върху основите на по-ранен средновековен храм. През XVIII век е украсена с изящен дърворезбован иконостас, дело на дебърските майстори от Западномакедонската школа. През 1927 г. църквата е обявена за народна старина, а през 1962 г. иконостасът ѝ получава статут на художествен паметник на културата с национално значение;

- **Църква „Св. Георги”** (1867) – притежава ценни икони и интересен дърворезбован иконостас;

- **Църква „Св. Зосим”** (1857) – разположена е в Градския парк, върху основите на по-ранен средновековен храм. Св. Зосим е считан за созополски мъченик и името му се ползва с изключителна популярност в града. На западната фасада на църквата, вдясно от входа, е вградена мраморна надгробна плоча от V в. пр.Хр. на аполонийска гражданка от античния Амфиполис (днес близо до гр. Кавала, Гърция). Иконите в църквата са дело на възрожденския иконописец Димитър Созополчанина;

- **Църквата „Св. Св. Кирил и Методий”** (1888) е дело на архитекта Уста Генчо. Съхранява изящния иконостас от дърворезба на разрушения през 60-те години на XX век православен созополски храм „Св. Иван Богослов”;

- **Природен и археологически резерват остров „Св. Иван”** – най-големият от петте острова по българския Черноморски бряг. Тук са открити следи от тракийско светилище от VII в. пр.Хр., древногръцки храм, вероятно посветен на Аполон Лечител (V в. пр. Хр.), останки от манастира „Св. Йоан Предтеча”, античен фар, руско военно гробище. През 2001 г. островите Св. Иван и Св. Петър са обявени за паметници на културата с национално значение;

- **Параклиси** – около 20 на брой, издигнати върху основите на разрушени по време на турското робство църкви: „Исус Христос” – намира се в стария град; „Св. Св. Константин и Елена”, „Св. Параскева” – намира се над градския плаж; „Св. Атанас”, „Св. Димитър”, „Св. Никола”, „Св. Неделя”, „Св. Марина”, „Възнесение”;

- **Художествена галерия** – намира се в края на Стария град. Създадена е през 1991 г. и се помещава в сградата на „Старото училище” – паметник на културата.

Адрес: ул. „Кирил и Методий” 78-Б, тел. 0550/ 22 202

- **Къща-музей „Александър Мутафов”** – в нея ателието на художника-маринист, построено през 1937 г., е превърнато след смъртта му в музей, открит за посещения през 1981 г. Тук се съхраняват около 60 творби на художника.

- **Галерия „Ласкариди”** се намира в Стария град, зад разкопките на средновековния църковен комплекс.

Природни забележителности

- **Поддържан резерват „Пясъчна лилия”** – най-малкият резерват в България. Намира се на юг от Созопол, в местността Каваците. Обявен е през 1962 г. и съхранява едно от най-големите находища на пясъчна лилия – терциерен реликт, вписан в Червената книга на България като застрашен от изчезване вид. Корените ѝ могат да проникнат на няколко метра дълбочина в негостоприемните пясъци. Наричана е още „Царицата на цветята” и „Морски нарцис”;

- **Защитена местност „Колокита” /Коренята/** – намира се на около 2 км югоизточно от Созопол, между Райския залив, м. Каваците и Черно море. Обявена е през 1970 г. с цел опазване на скалните брегове. Въпреки статута ѝ на защитена, множество постройки във всевъзможен архитектурен стил са накацали по скалистия бряг;

- **Защитена местност „Острови Св. Св. Иван и Петър”** – обявена е през 1993 г. за запазване естествени местообитания на защитени и редки видове птици;

- **Природна забележителност „Пясъчни дюни Каваците”** – намира се на около 3 км южно от Созопол. Дюнните образувания достигат 5-6 метра височина и са обрасли с пясъколюбиви растения;

- **Комплекс „Ропотамо”** – включва биосферен резерват „Ропотамо”(CORINE място), остров Св.Тома („Змийският остров”, известен с растящите там кактуси-опунции и с колонията на гюнтерова полевка), природна забележителност „Блато Алепу” (място по CORINE биотопи) , защитена местност „Стамополу”, Аркутино – влажна зона, обявена за обект към Рамсарската конвенция, природна забележителност „Маслен нос”.

В резерват „Ропотамо” се предлага разходка с лодка от моста на главен път □ Бургас – Резово до устието на р. Ропотамо.

Крайморски маршрут □ гр. Созопол – р. Ропотамо – гр. Приморско

Продължителност – 7 часа (20 км)

От квартал Новия град на Созопол се тръгва на юг и за около 30 минути (2 км) се стига до местността Божака (Буджака), където на полуостров с нос Колокита се намира защитена местност „Колокита”. На площ от около 650 км² се наблюдават интересни скални образувания и малки заливчета, които от научна гледна точка неправилно са наречени “фиорди”. На нос Св. Стефан има малък параклис.

Следва големият залив Каваците, където са разположени къмпингите “Веселие” и “Каваците”, поддържаният резерват „Пясъчна лилия” /най-малкият в България/ и природна забележителност „Пясъчни дюни Каваците”

След около 2 км в южна посока се стига до нос Агалина, в края на ридата Кукув баир. За да се запазят уникалните скални образувания и специфичната крайморска растителност и животински свят, местността е обявена за природна забележителност през 1980 г.

На около километър на юг е разположено ваканционното селище “Дюни”, което се слави с най-хубавия плаж в района. Непосредствено след ВС “Дюни” крайбрежният път минава покрай блатиста местност с лагуната “Алепу”, което преведено на български език означава “лисиче блато”. Тя е разположена успоредно на едноименния залив между нос Даляна и нос Хумата. Тук са намират защитените местности “Блато Алепу” и “Пясъчни дюни Алепу”. Блатото се обитава от десетки видове водни животни и над 100 вида водорасли. Тук гнездят десетки видове птици. Лагунните утайки и тините, които ги образуват, имат лечебен ефект. Пясъчната коса на лагуната е втората по дължина по българското Черноморско крайбрежие.

След като се прехвърли Андрея баир, се навлиза в района на лагуната “Аркутино”, което означава “мечо блато”. От морето я отделя пясъчна коса. Лагуната представлява блато с бели лилии и друга епифитна растителност, разположено сред гора от лонгозен тип. По маркирани дървени пътеки може да се стигне до находищата на водни лилии. През 2006 г. започна създаването на ботаническа градина, с цел да се запазят тези уникални растителни съобщества.

Срещу лагуната “Аркутино” и нос Хумата е остров Св. Тома (Змийският остров). Според легенда островът бил свърталище на морски разбойници, които построили тук параклис на Св. Тома. Обитателите на острова се хранели с риба и край параклиса често лъщели рибени люспи и кости. Затова местните хора решили, че на острова живее змей, и започнали да го наричат Змийски.

В подножието на вр. Бурхама, западно от Аркутино, почти внезапно “изниква море” от огромни каменни валуни, които много наподобяват витошките “морени”. Те имат същия произход и са резултат на т.нар. сферично изветряне на сиенитните скали, развити повсеместно в района.

Пътят минава през малка седловина и навлиза в долината на р. Ропотамо. През 1992 г. тя е обявена за природен резерват по т. нар. Рамсарска конвенция. Включва в границите си съществуващите преди това природен парк “Ропотамо” (резерват “Водни лилии”) и резерватите “Змийски остров”, “Аркутино” и “Морски пелин”. В околността се намират и красивите скалисти носове Коряка, Св. Парашкева и Маслен нос, отделени от малки и уютни заливчета. На една от картите на египетския географ Птолемей на това място е посочен град Тонзос на Понта, като на 50 м над морското ниво се намират останките на старото селище Ченге. По маркиран път през рядка дъбова гора след около 500 м се стига до прекрасна слънчева поляна, където величествено се издигат няколко огромни скални къса. Мястото, известно като тракийско светилище Беглик Таш, е описано за пръв път от Карел Шкорпил.

На юг от това мистично място, в един от най-красивите заливи на българското Черноморие, е разположен къмпинг “Перла” – бързо развиващ се рекреационен комплекс. Тук плажната ивица, развита върху пясъчна коса, преминава в плътен зелен масив и в блатото “Стомополу”. След около 1,5 км се достига град Приморско.

Село Вършило

Геогр. ширина: 42.25N

Геогр. дължина: 27.383E

Намира се на около 38 км от гр. Бургас, на 9 км от с. Зидарово и на 5 км северно от с. Индже войвода. Разположено е в северните поли на Странджа планина.

Исторически бележки. Западно от селото, в посока към с. Богданово, в м. Кандрица се намират останки от укрепление „Калето“. На площ от няколко квадратни километра има многобройни следи от рудни разработки. Локализирано е рудно поле, разпръснато в местностите: Караисък – югоизточно от Вършило, на левия бряг на р. Даръдере; Домузтарла – на 2 км в югоизточна посока; Св. Константин – 1,5 км в югозападна посока; Тясна Бърчина – на 4 км югозападно; Дишлика – на 1 км северозападно от Тясна Бърчина; Потонски дол, Тетре-баир и Аламата.

Празникът на с. Вършило е на 28 август – Голяма Богородица.

Забележителности

- **Останки от тракийска, римска и антична крепост;**
- **Църква „Св. Богородица“;**
- **Параклис „Св. Константин“;**
- **Защитената местност „Тясна река“** (120 ха) – намира се на километър югоизточно от селото. Обявена е през 1994 г. с цел опазване естествените местообитания на защитени и редки видове птици, включени в Червената книга на България и в списъка на застрашените видове в Европа;
- **Водопад Скакла;**
- **23 къщи**, обявени за паметници на културата.

Село Габър

Геогр. ширина: 42.317N

Геогр. дължина: 27.35E

Намира се на около 30 км от Бургас и на 3 км западно от с. Зидарово, в полите на Странджа планина.

Исторически бележки. В района на селото има следи от две крепости – в южна посока е крепостта „Джемеренско кале“, втората е на северозапад, в посока с. Драчево. Намерени са ранновизантийски монети, разпръснати по частни колекции.

Забележителности

- Църква „Св. Троица“ (1889 г.);
- **Защитена местност „Раков дол“** – обявена е през 1995 г. за запазване естествените местообитания на редки и защитени видове птици;
- **Защитена местност „Старият Соват“** – обявена е през 1994 г. за запазване естествените местообитания на защитени и редки видове птици, включени в Червената книга на България и в списъка на застрашените видове в Европа;
- **Аязмото на с. Габър** – намира се на около 2 км източно от селото.

Село Зидарово

Геогр. ширина: 42.333N

Геогр. дължина: 27.4E

Намира се на 27 км от Бургас и на около 10 км от с. Извор. През селото преминава река Факийска, която се влива в езерото Мандра – най-голямото естествено езеро в България.

Исторически бележки. В района на селото има следи от рудодобивна и металургична дейност на траките – стари минни разработки в м. Юрта и около 32 разработки от типа на откритите кариери. На север от рудното поле, сред шлаковите натрупвания е открита антична керамика. Източно от шлаковите отвали има следи от антично селище на рудари и металурзи. На вр. Росен, западно от селото, има гробници. В околностите на с. Зидарово са открити останки от крепости в м. Канарата и в м. Каята.

Селището е основано през XVII век от преселници от село Св. Никола (днес Черноморец). През 1913 г. тук се заселват и бежанци от Одринска Тракия, семейства от Лозенград и Бунархисар.

Осем къщи в селото са обявени за паметници на културата.

Село Зидарово е родно място на Александър Георгиев Коджакафалията – един от големите български благотетели от началото на XX век, спасил от бедност стотици българи, турци, арменци и евреи. Неговото благодееание е сравнимо по своя размер и нравствена стойност с даренията на Евлоги и Христо Георгиеви. Върху земите на Коджакафалията днес са разположени две трети от централната градска част на Бургас, почти целият Приморски парк, комплексите „Братя Миладинови”, „Лазур” и „Зорница”, а също и близо 90 на сто от сградите в Северната промишлена зона.

Коджакафалията определя облика на съвременен Бургас – раздава стотици хиляди златни лева за построяването на сиропиталища, старчески домове, болници, пощи и за църквата. Сам покрива разходите за съставянето на новия регулационен план на града в Министерството по благоустройството, плаща и строежа на цялата инфраструктура в новите квартали, прави най-голямото завещание в българската история на обща стойност 25 млн. златни лева в недвижими имоти – земя и сгради.

Празникът на Зидарово се чества през м. май.

Забележителности

- **Останки от средновековна крепост „Калето“;**
- **Църква „Св. Георги“** (1859 г.);
- **Природна забележителност „Водениците“** – обявена през 1995 г. с цел опазване на скални образувания;
- **Параклис „Св. Петка“ с аязмо** – възстановен през 2009 г. Говори се, че съкровено желание, изречено на това място, непременно се сбъдва;
- **Паметна плоча на Александър Георгиев-Коджакафалията** (2008).

Обичай „Мара Лишанка“

Изпълнява се за дъжд и плодородие в село Зидарово на Светла сряда, през Томина неделя. В ритуала участват само моми. Събрани в къща, в която няма починало дете, те приготвят бутафорна кукла. От три пъхнати един в друг чехъла в червено и жълто, взети от млади булки или моми, се прави женска глава. Забраждат я и я накичват като булка. Мома, която е лазарувала и е с живи родители, взема куклата Мара-Лишанка и заедно с другите момичета излиза на определено място в селото. Тук те се ловят за ръце в две колони. Две по две момите от всяка колона и Мара-Лишанка водят диалог за дъжд и плодородие чрез песен, а останалите играят в такта на мелодията. В играта се изреждат всички моми и си предават Мара-Лишанка, докато куклата стигне пак до първата мома. След това участничките, придружени от хората в селото, минават през него, излизат извън границите му през нивите и спират на реката. Тук те си измиват лицата, а също и куклата Мара-Лишанка.

Предание за откриването на аязмото

Живяла в Зидарово жена на име Злата. Тя имала трима сина и една дъщеря, но най-малкият – Велико, бил сляп. В нощта срещу Бълъклията (първия петък след Великден) Света Богородица се явила в съня на Злата и ѝ посочила място с лековита вода, с която да измият очите на сляпото момче. Поставила условие да заведе там и мъжа си, който не вярвал в Бога. Едва склонили Стоян – тръгнал само заради сина си.

На сутринта намерили мястото, разровили леко пръстта и водата потекла. Като се поизбистрила, измили очите на Велико и той прогледнал – чудото се случило. В знак на благодарност родителите изградили малко изворче, а през 1945 г. дядо Бани Гайдарджиев построил параклиса при аязмото – „Св. Петка“.

В Зидарово и днес живеят потомци на леля Злата, а внукът ѝ Стоян е известен нестинар.

Село Индже войвода

Геогр. ширина: 42.217N

Геогр. дължина: 27.417E

Намира се на 42 км от гр. Бургас. Сгушено е в северното подножие на Босненския рид, в горното течение на река Изворска. Кръстено е на Индже войвода. В къщата на чорбаджи Янко, в която според легенда войводата е ранен в сражение с турците и умира, е поставена паметна плоча.

Исторически бележки. Следи от стари селища са отбелязани в местностите Градището, Големите тумби, Дерекъой, Дъбравка, Калето, Кусов чифлик и Сламеник. В района има следи от металургична дейност (сгурии). Два могилни некропола са проучени по склоновете на вр. Голеш, източно от селото. Първият се състои от около 50 могили, а

вторият – от 60. Могилите са ниски, с каменни крепиди.

Според Константин Иречек селището е основано от гърчеещи се българи (караити), пристигнали от Елховския и Тополовградския райони.

През 1923 г. до с. Индже войвода се поставят основите на втора толстоистка колония (след първата, основана в с. Ясна поляна през 1906 г).

Родом от с. Индже войвода е Иван Щерев – един от 44-та антифашисти, останали в историята с бягството, организирано през 1925 г. от превърнатия в затвор манастир на остров Св. Анастасия.

Празникът на селото се чества ежегодно в съботата и неделята около 1 август, организират се борби.

Забележителности

- **Църква „Св. Пр. Свети Илия”** (1890 г.) – паметник на културата;
- **Архитектурен ансамбъл** – комплекс от стари къщи от XIX в., изградени в странджански архитектурен стил. 62 къщи са обявени за паметници на архитектурата;
- **Пещера „Липата”**, с дълбочина 41 метра;
- **Защитена местност „Казаков вир”** – обявена е през 2003 г. с цел опазване на скални образувания, карстов извор и естествени местообитания на редки растителни и животински видове.

За Индже войвода (1755 – 1821)

Истинското му име е Стоян. Според една хипотеза той е родом от някое от селата, северно от веригата възвишения Бакаджици, според друга е роден в с. Попово, община Болярово. Втората хипотеза поддържа мнението, че точно защото е от Равногорието, хайдушката дейност на Индже е съсредоточена в този район и в Странджа.

*От малък Стоян остава сирак, майка му се омъжва повторно в Сливен, поради което погрешно го считат за негово родно място. Седемгодишен е даден от пастрока си в школата за еничари в Цариград, където заради фигурата и отличните си бойни способности получава прозвището „Индже“ (от турски *ince* – „тънък“). Отначало влиза в четата на Кара Феиз, действала в района между Сакар, възвишенията Бакаджиците, връх Ехикчиите и Странджа. След събитията, известни като „Странджанската буна“, Индже се отделя от Кара Феиз и кърджалиите. Верни сподвижници му стават Кара Кольо – байрактар на дружината, Вълчан войвода, Моньо войвода и др. □ Индже се отличава с големи организаторски заложби и смелост. Според предание той прави опит да организира бунт срещу турците в началото на XIX век. През 1806 г. заминава за Молдова, където служи в гвардията на молдовските князе. Взима участие във въстанието в Дунавските княжества от 1821 г. и геройски загива в сражение с турците край град Скулени на река Прут (в Бесарабия, близо до гр. Кишинев, сега столица на Република Молдова).*

Село Крушевец

Геогр. ширина: 42.26667N

Геогр. дължина: 27.48333E

Намира се на главен път М. Търново – Бургас, на 25 км от Приморско и на 37 км от Бургас. Разположено е на северния склон на Босненския рид.

Исторически бележки. Следи от рудодобивната и металургична дейност на траките са засвидетелствани в м. Бакърбоклук, на километър южно от селото. Североизточно от с. Крушевец има могила. Родно място на писателя Любен Петков.

Забележителности

- **Църква „Св. Атанас“** (1879);
- **Останки от средновековна крепост „Калето“** – на около 2 км северозападно от селото;
- **Параклис „Св. Георги“**;
- **Пет къщи**, обявени за паметници на културата.

Село Равадиново

Геогр. ширина: 42.383N

Геогр. дължина: 27.667E

Намира се на 6 км от Созопол, между Странджа и морето.

Исторически бележки. Останки от крепостта „Лободово кале“ се намират на около 3,5 км западно от селото, в югоизточните разклонения на масива Бакърлък. Източно от крепостта, по склона и седловината е разположен некропол от десетки малки каменни могили. Крепостта „Малкото кале“ в землището на с. Равадиново е строена от ломени камъни без спойка. През 1974 – 1975 г. тук са проведени археологически разкопки, от които е установено, че крепостта е изградена от племето скирмиани около XI-IX в. пр.Хр. На юг от нея са разположени няколко големи, а на север – стотици малки тракийски надгробни могили.

Празникът на Равадиново се отбелязва всяка година в периода 26 май -15 юни. „Св. Дух“ е патрон на селището.

Забележителности

- **Останки от тракийска и антична крепост „Малкото кале”** – намират се на 5 км южно от селото, в югоизточния край на Харман баир. Откритите материали дават основание за разграничаването на четири културни слоя. Първият е датиран от XI – IX в. пр.Хр. – началото на ранножелязната епоха. Вторият е от VI – IV в. пр.Хр., третият е от края на IV до средата на II в. пр.Хр., когато вероятно е била изградена главната крепостна стена. Разкрити са жилища и богати материали – гръцка и стоителна керамика, монети, леярски калъп, метални предмети. Четвъртият културен слой съответства на последния етап на обитаване на крепостта – IV – VI в.

- **Природна забележителност „Пясъчни дюни в м. Алепу”** (12 ха) – Рамсарско място, един от най-големите дюнни комплекси по българското Черноморско крайбрежие. Обявена е през 1984 г. По плажната ивица и по дюните са установени представители на сухолюбива крайморска растителност: пясъчарка, класник, острица, миска, пясъчна лилия др.;

- **Къща-музей на поета Христо Фотев;**

- **Защитена местност „Бакърлъка”** – обявена е за опазване на естествено местообитание на хагерово (тракийско) лале и съобщества на други защитени и редки растителни видове и скали;

- **Природна забележителност „Блато Алепу”** – намира се до едноименния залив и представлява лагуна, отделена от морето с плажна ивица. Обявена е през 1986 г. за запазване естествените местообитания на защитени и редки водоплаващи птици, както и единственото находище на дяволски орех по Черноморското крайбрежие. Обитаван е от десетки видове водни ракообразни, над 100 вида водорасли, а от птиците – голям и малък гмурец, червена чапла, ням лебед, малък воден бик, зеленоглава и сива патица, белоока потапница, морски орел, малък креслив орел и др.;

- **Природна забележителност „Пясъчни дюни – м. Алепу”**. Обявена е с цел опазване на пясъчните дюни в района и има международен статус на Рамсарско място. Характерни са растителни видове като пясъчарка, класник, миска, пясъчна лилия и др.

Село Равна гора

Геогр. ширина: 42.367N

Геогр. дължина: 27.55E

Намира се на 23 км от Бургас и на 38 км северозападно от Созопол. Разположено е на двата бряга на Равногорска река, в югоизточните склонове на ниския рид Росен баир.

Старото му име е Крумово, а впоследствие е преименувано на Равна гора, на името на едноименна местност на югозапад от селото.

Исторически бележки. На югозапад от селото се намират останки на разрушен долмен. В летописната българска хроника след Освобождението през 1878 г. за основаване на селото като административна единица е записана годината 1896-та.

В миналото половината от с. Равна гора е било заселено с българи, а другата половина – с турци, като двете части мирно съжителствали. Чумата често върлувала в този край, ето защо на няколко пъти населението изоставяло къщите си и се преселвало в други близки места – под Росен баир и в местността Отманлий. Равна гора е обявена за село през 1939 г.

Забележителности

- **Църква “Св. Богородица”** (1919);
- **Параклис “Аязмо на Св. Петка”** – намира се край селото. Построен е в чест на мощите на Света Петка, пренесени от Гърция през България в румънския град Йов.

Село Росен

Геогр. ширина: 42.433N

Геогр. дължина: 27.417E

Намира се на 5 км от магистралния път Бургас – Созопол – Царево, на 20 км от гр. Бургас и на 15 км от гр. Созопол. Разположено е в долината на Росенска река, приток на Ропотамо, в подножието на Росен баир – нисък рид от северните периферни разклонения на Странджа.

Останки от крепостни стени от късната античност се намират в м. Бакърлъка, а в м. Алатепе има антично селище. На самия връх Алатепе са открити останки от крепост. В района са проучвани древни рудни разработки. Огромните насипи обработени шлаки свидетелстват, че металургичната преработка на рудата е ставала на място. В околностите има следи от рудодобивна и металургична дейност на траките – стари минни разработки.

През с. Росен е минавал пътят Ахело – Бургас – Урдовиза – Ахтопол. През XVIII в. жителите му се изселват на североизток, встрани от пътя всред гъсти гори, защото не издържали тормоза на преминаващите турски войскове части. След Освобождението на България от турско робство част от росенци се завръщат в старото си поселище и основават ново с името Равна гора.

През 1830 г. в с. Росен е създадено първото училище в община Созопол, в което е използван взаимоучителния метод на обучение.

Празникът на селото се отбелязва на 24 май.

Забележителности

- **Връх Бакърлъка** (376м н. в.) – най-високият в Медни рид – крайното северно разклонение на странджанския рид Босна и най-високата точка в Бургаския залив. Именуван е така заради големите залежи на медна руда в района. Ридът е с дължина 18 км, широчина около 3 км и има продълговата форма, успоредна на Черноморското крайбрежие. От него извира река Росенска. До връх Бакърлъка се стига по маркирана пътека, чието начало е в с. Росен, както и по шосеен път. Източният му склон е подходящ за скално и пещерно катерене;

- **Останки от късноантична и средновековна крепост „Кримна”** – намират се на връх Бакърлъка. Около крепостта е било разположено рударско селище на траките от племето скирмиани. В близката околност има сгради и други съоръжения от античността, а също и големи количества шлага – остатък от металодобивно производство. До обекта има път през село Росен, който води до ретранслаторната кула на върха. Разположена на площ от 4 дка, крепостта е била главен опорен пункт на укрепен възел, включващ множеството крепости по Меден рид и Черноморието. Тук през 1328 г. се срещат българският цар Михаил III Шишман и византийският император Андроник Младши, за да подновят договорните взаимоотношения между двете държави;

- **Килийно училище от 1830 г.** – сградата е възстановена през 1981 г.;

- **Църква „Свети Георги”** – съществува от 1882 г. По тавана има красива дърворезба. Иконите са от XX век. Интересна е трикрилата икона на „Света Богородица” от началото на XX век. Интересни битови елементи има в иконата на „Свети Модест” – закрилник на овчарите, говедарите и земеделците;

- **Аязмо „Света Богородица”** – до лековития извор има пряк черен път (около 2 км) и асфалтиран път (около 3 км) от селото в североизточна посока. Аязмото се посещава ежегодно на 14 и 15 август. Предстои изграждане на параклис;

- **Местност Исперица** – известна е с изворче с хубава студена вода. Намира се на около 5 км северозападно от с. Росен.

Град Черноморец

Геогр. ширина: 42.45N

Геогр. дължина: 27.65E

Намира се на 24 км югоизточно от гр. Бургас и на 8 км от Созопол, в своеобразна падина на южния бряг на Бургаския залив. Малкият залив Св. Никола, край който е разположено, има форма на конска подкова, обърната на север. Откъм сушата землището на селото е обградено от хълмистите разклонения на Странджа. Те предпазват приморската низина от южните и югозападните сухи ветрове.

Исторически бележки. Следи от древно човешко присъствие са открити на малкия полуостров Хрисосотира (от гръцки ез. – Христос Спасител), на юг от нос Червенка. Жителите на с. Черноморец наричат полуострова Манастира. При обработка на земята тук са открити бронзови, сребърни и златни монети, накити и други предмети от различни епохи. Описани са три големи могили: първата е на 2 км югозападно от селото, близо до м. Пахатурю; на 3 км югозападно е втората, наречена Гармишката тумба и на около 3 км югоизточно от нея е третата могила. На нос Атия (от гръцки ез. – чиста светица) има следи от тракийски град с предполагаемо име Антиум. Близо до с. Черноморец е минавал древния път по крайбрежието на Черно море, който свързвал малоазийските държави с Югоизточна и Централна Европа. Според Херодот по него преминава с част от войските си персийският цар Дарий.

Следи от гръцки манастири и параклиси има на различни места по крайбрежието на с. Черноморец – в местностите Манастирите и Дарданите и в залива Св. Никола. Топилните и монетарницата на древна Аполония (Созопол) се намирали в м. Куручешма.

Селището възниква през 1728 г. Според предание най-напред то се намирало на 3-4 км югозападно от сегашното му местоположение, в м. Димитриюрт. Първите заселници, дошли тук от Атия, Отманлий и Ченгене скеля, принадлежат към етнографската група загорци. Освен Черноморец, тя населява северните покрайнини на Странджа, където са селата Росен, Равна гора, Зидарово, Габър и гр. Средец. Разположено встрани от пътищата, водещи към вътрешна Странджа, село Черноморец запазва до края на 30-те години на XX век чистия загорски говор, носиите и чертите на бита.

Едва през 1930 г, с изграждането на шосето Бургас – Созопол, селото успява да се пребори с голямата кал, в която тънели тесните му и криви улички през зимата. За да могат да преминават през нея, хората ходели с кокили из селото, а децата – на училище. Така до края на Първата световна война в тук можело да се видят хора на кокили.

Празникът на селото се чества на 6 декември – Никулден.

Забележителности

- *Църква „Свети Никола“* – издигната на брега на морето, през 1994 година тя е опожарена, като непокътнати остават само един дървен кръст, иконата на Свети Никола и древно евангелие, дар от руските войски по време на Руско-турската война от 1877 – 1878. На спасените от огъня предмети е отредено специално място в храма, който местните хора успяват да издигнат отново. Миряните ги наричат „Светата Троица“ и вярват, че отварят очите им за още чудеса. В началото на май 2009 г. е осветена новопостроената църковна камбанария. При първата копка за основите ѝ строителите попадат на старинен дървен кръст. Знамението се случва точно в деня на честването на 150-годишнината на храма. Кръстът е вграден в стената на камбанарията;

- ***Останки от крепост на нос Акра*** – намират се на около 2 км северозападно от селото;

- ***Останки от крепост „Таласкара“*** – намират се на полуостров Червенка, на около 2 км югоизточно от с. Черноморец;

- ***Природна забележителност „Нос Червенка“*** (2 ха) – обявена през 1973 г. с цел запазване скални образувания и опазване естествените местообитания на защитени и

редки видове;

- **Праисторическо селище в къмпинг „Градина“.**

Предание за основаването на село Свети Никола /днес с. Черноморец/

В созополското село Черноморец чудесата започват да се случват преди два века и половина и не спират и до днес. Местните хора вярват, че „вина“ за това има Свети Никола, който по този начин им показва правилния път и ги закриля. Всичко започнало преди 250 години, когато силна буря, разразила се в морето, разбила кораб в скалите. Като по чудо моряците успяли да се спасят и да се довлекат до брега. На следващия ден сред отломките на кораба крушениците открили иконата на Свети Никола. От благодарност, че и този път светията ги спасил, моряците решили да се заселят на този бряг и да издигнат храм.